

LIBRIS MARIA TÂNASE

1913-1963

POVESTEA EI
ISTORISIA DE
DOINA BERCHINA

 **paideia**

LBRIS

STEAUA

Sa să o cunoști și, eventual, să o înțelegi pe Maria Tănase trebuie înainte de toate să îi asculți cântecele cu răbdare, pe îndelete. Sunt peste 400! De la *Ciuleandra* și *Leliță cârciumăreasă*, *Bun îi vinul ghiurghiuliu*, *Butelca me*, la *Lume, lume*, *M-am jurat de mii de ori*, *Lung e drumul Gorjului*, *Dodă, Dodă* sau *Doinele de Dolj* și de *Maramureș*...

Lași la urmă blestemul: *Cine iubește și lasă*... Pentru că e prea adânc, prea involburat, ca o vâltoare uciqașă...

Timbrul glasului ei răscolitor te va lua prin surprindere. Nu vei ști ce te tulbură, ce te emoționează mai mult. Viçoarea vocii, tănquitul amar, ironia unor versuri, cheful de viață ori dilemele metafizice, existențiale pe care le simți prezente la tot pasul în aceste melodii, dar, mai ales, în: *Eu pe badea am întrebat*, *Dodă, frică mi-e că mor ca mâine*, *Bătrânețe haine grele*, *Când oi fi la*

moartea mea. Multe sunt prelucrări din folclorul orășenesc, altele din repertoriul lăutăresc, dar și destule culese de prin toate regiunile țării cu specificul melodic al fiecăreia. Așa că Maria, venită pe lume la București, din unirea unui oltean cu o ardeleancă din Țara Făgărașului, într-o zi blândă de septembrie, poate fi considerată emblematică pentru toți românii, pentru felul de a fi al oricărui dintre ei. Nu degeaba, fata din Cocioc și-a pus "busuioc în păr"!

Mi-am pus busuioc în păr, măi,
Să pot avea pe vino-ncoa'
Să fiu ochioasă, nabadaioasă,
Să se-mbulzească și
să mă iubească băieții.

Măi, busuiocule, măi, nu fi rău
Hai și ajută-mi cu farmecul tău.

Mi-am pus busuioc în sân, măi,
Pe sufletei să-mi șadă el
Să mă mănâie și să nu spuie
Cine-i iubitul și cine ți mi este sortitul.

Măi busuioace, măi busuiocel
Vezi și-l alege p-ai mai frumusei.

Că zice lumea ori și ce,
Poate să spună că sunt nebună
Că e prostie, vrăjitorie
Pai, zică lumea ori și ce
Eu tot cred în farmece.

Oricât de tumultuoasă ar fi fost viața ei și, desigur, palpitant de parcurs la lectură în rezumat, ea nu explică prea mult miracolul ce se petrecea de fiecare dată pe scenă. Fiindcă, așa cum spunea Maria: *"asta ține de har, cu asta te naști..."* Ca și două alte contemporane cu ea, femei puternice, celebre, fără inhibiții, care au marcat epoca - Gabrielle Chanel și Edith Piaf - Maria nu a avut școală. A avut geniu!

Iată ce scria la debutul ei, revista Radio-Adevărul:

"Tânăra cântăreață, care e una dintre cele mai izbutite talente ale promoțiilor mai noi, aduce pe lângă apreciate însușiri vocale și o preocupare de noutate intru totul lăudabilă: studiul temelor folclorice, valorificarea melodilor populare pe care nu le discează, ci le cântă, păstrându-le nealterată frumusețea originală.



Solista creează astfel - și pune în valoare - melodia populară autentică și cu deosebire cântecul autentic, terenuri încă necunoscute, neînțelese sau degradate de obișnuința noastră dizeuri."

Nu neapărat norocoasă, steaua sub care s-a născut a legat-o de cântec, a făcut-o să trăiască prin el și pentru el. Și a legat-o de țară, pe care o iubea sincer și de care nu s-a putut despărți definitiv niciodată. Doar într-o jumătate de veac, această femeie remarcabilă a trăit o mulțime de vieți, multe iubiri intense, războiul, schimbări dramatice de regim politic, presiuni de tot felul, lux, răsfăț, dar și lipsuri materiale, suferințe și satisfacții pe care le aduce cu ea gloria și nimic nu a împiedicat-o să aibă pe scenă o noblețe, o demnitate și un magnetism greu de egalat. Acestea au fost cultivate, exersate și etalate cu tenacitate și credință, de la Căminul cultural din Căramidarii Vechi la "Cărăbuș" și "Alhambra", ca și prin toate bodegile sau restaurantele de lux (Luxandra Wilson, Neptun, Continental, Parcul ARO etc.) în care a cântat, până la marile scene internaționale. Pentru că interpreta a cântat și încântat nu doar spectatorii din aceste locații, ci și pe președintele SUA, Roosevelt, Regina Maria și Regele Mihai al României, președintele Turciei, George Enescu, Yehudy Menuhin, Gheorghe Gheorghiu-Dej...

Primește Premiul de stat și titlul de artist emerit, într-o Românie apăsată de un regim totalitar și post-mortem, Premiul Academiei "Charles Gros" din Paris. A fost decretat doliu național la dispariția ei și un milion de oameni au condus-o pe ultimul drum... Cine revede bocetul din filmul "Ciulinii Bărăganului" înțelege cum s-a identificat ea cu destinul poporului în care s-a născut.

Pe de altă parte, Maria a fost o Divă. Aprecia luxul. Se îmbrăca scump. Toaletele de scenă erau atent pregătite și minuțios elaborate la cea mai bună croitoreasă. Ii plăceau materialele strălucitoare, rochiile ample, în stil hollywoodian, blănurile... chiar și în costum național avea o atitudine de mare star. Iubea parfumurile. Până și în penuria socialistă făcea eforturi pentru a și le procura. O fotografie ne-o înfățișează alături de Mihail Sadoveanu, la vila lui din nordul Moldovei, în taior Chanel, moale, din tricot și... opinci.



LBRIS MARIA TÂNASE

1913-1963

UNE GRANDE DAME DE
LA CHANSON ROUMAINE

SON HISTOIRE

RACONTÉE PAR

DOINA BERCHINA

LBRIS

L'ÉTOILE (LA STAR)

Afin de connaître et, éventuellement, comprendre Maria Tănase il faut d'abord lui écouter les chansons patiemment, tranquillement. Il y en a plus de 400 (!) : «*Ciuleandra*» («*Ciuleandra*», le nom d'une danse folklorique de Munténie, avec le rythme progressif et accéléré ; la chanson d'après laquelle on exécute cette danse), «*Leliță cârciumăreasă* (*Leliță* aubergiste)» («*leliță*», paysanne jeune et jolie), «*Bun îi vinul ghiurghiuliu*» (Comme c'est bon le vin rosé), «*Butelca me*» (Ma bouteille à moi), «*Lume, lume*» (Oh monde !, oh monde), «*M-am jurat de mii de ori*» (J'ai juré mille fois), «*Lung e drumul Gorjului*» (Comme c'est long le chemin de Gorj) (Gorj, département d'Olténie), «*Dodă, Dodă*» («*dodă*», formule par laquelle on s'adresse à la grande sœur), ou les «*doîna*» («*doîna*», ballade) de Dolj

(département d'Olténie) et de Maramureş («pays» situé dans le nord de la Roumanie).

On laisse à la fin «Malédiction d'amour» : «*Cine iubește și lasă*» (Celui qui aime et quitte)... Puisque ce chant, c'est tellement profond, tellement tournoyant, comme un tourbillon mortel...

Malédiction d'amour

Oh, celui qui trahit l'amour
Que Dieu l'frappe à son tour
Qu'il rampe en se tordant
Comme limace et comme serpent
Que le vent et la poussière
Que le vent et la poussière
Soient son lot sur cette Terre

Même cette petite bête frêle
La fourmi, comme on l'appelle
Grosse de corps, à tête grêle
La taille fine et belle
Qui chemine sous les sentiers
Sa parole sait respecter
Mais nous autres, bons chrétiens
Mais nous autres, bons chrétiens
De parole n'en avons point

Oh, celui qui trahit l'amour
Que Dieu l'frappe à son tour
Qu'il prenne femme faite au tour
Qui met dix enfants au monde
Qu'ils cherchent leur père à la ronde

Le timbre de sa voix est bouleversant et va vous prendre par surprise. On ne sait pas ce qui nous trouble, ce qui nous émeut le plus : la vigueur de sa voix, les lamentations amères, l'ironie d'un des des paroles, la joie de vivre ou les dilemmes métaphysiques et existentielles que l'on ressent présents partout dans ses chansons, mais surtout dans «*Eu pe badea am întrebat*» (J'ai demandé à *badea*) («*bade*», terme flatteur utilisé à la campagne par les femmes pour les hommes qu'elles aimaient), «*Dadă, frică mi-e că mor ca mâine*» (*Dadă*, j'ai peur de mourir demain) («*dadă*», variante de «*dodă*»), «*Bătrânețe haine grele*» (La vieillesse, comme des lourds vêtements), «*Când oi fi la moartea mea*» (Lorsque je serais à ma mort). Beaucoup de ces chansons sont des reprises «travaillées» puisées



dans le folklore urbain, d'autres dans le répertoire des violoneux ; mais, il n'y a pas mal de chansons recueillies dans toutes les régions du pays, chaque contrée ayant sa spécificité mélodique. Ainsi que Maria, venue au monde à Bucarest d'un père originaire d'Olténie et d'une mère née au « Pays de Făgăraș », dans une douce journée du moi de septembre, peut être considérée comme emblématique de tous les Roumains.

Peu importe combien son existence a été tumultueuse et la lecture du roman de sa vie passionnante, ceci n'explique pas trop le miracle qui se produisait à chaque montée sur la scène. Parce que, comme l'explicitait ou l'écrivait Maria elle-même : *« Il s'agit de la grâce, que tu possède depuis la naissance »*... Comme deux autres de ses contemporains, deux femmes fortes, célèbres, désinhibées, qui ont marqué l'époque - la grande couturière française Gabrielle « Coco » Chanel (1883-1971) et l'archétype de la chanteuse française, Edith Piaf (1915-1963) - Maria n'a pas fait de longues études. Mais elle avait du génie !

Voilà ce qui écrivait le magazine *Radio Vérité* à ses débuts :

« La jeune chanteuse, qui est l'un des talents les plus aboutis des nouvelles générations d'artistes, apporte, à côté de ses qualités vocales appréciées, une préoccupation pour la

nouveauté toute à fait louable : l'étude des thèmes folkloriques, la valorisation des chansons populaires qu'elle ne dit pas mais qu'elle chante, en gardant inaltérée leur beauté originelle. La chanteuse crée – et met en valeur – la chanson authentique du peuple et, en particulier, le chant authentique, des terres encore inconnues, incomprises ou dégradées par notre diseurs habituels».

Pas vraiment chanceuse, l'étoile sous laquelle elle est née l'a lié à la chanson, l'a fait vivre par ou pour la chanson. Et l'a liée à son pays, qu'elle aimait sincèrement et qu'elle n'a jamais quitté définitivement. En à peine un demi-siècle, cette femme remarquable a vécu beaucoup de vies et d'amours intenses, la guerre, des changements dramatiques de régime politique, des pressions de toutes sortes, le luxe, les délices de la vie, mais aussi des privations matérielles, les souffrances et les satisfactions qu'apporte la gloire ; et rien ne l'a empêché d'avoir sur la scène une noblesse, une dignité et un magnétisme incomparables. Toutes ces qualités artistiques ont été cultivées, pratiquées et affichées avec de la ténacité et de la foi depuis une Maison de la culture de banlieue bucarestoise jusqu'aux théâtres de cabaret et divertissement «Cărăbuș» et «Alhambra» de la capitale de Roumanie, comme dans des bodegas ou restaurants de luxe bucarestois («Luxandra»,